

1960 ч.
МАРТ
10
ЧЕТВЕРГ
№ 57 (4541).
Өртөө 20 көп.

ШЫН

Совет Эвилелиниң коммунисттик партиясының тыва область болгаш кызыл хоорай комитеттериниң, ажилчы чоннар депутаттарының область болгаш кызыл хоорай советтериниң органы

Совет Эвилелиниң коммунисттик партиясының Төп Комитетинде (1 арым).
Делегейниң херэеженнер хунунуң 50 чыл өвгө холбаштыр (1 арым).
Делегейниң херэеженнер хунунге холбаштыр хүлээп алышыкын (1 арым).
ЧАСКЫ ТАРЫЛГАГА БҮГҮ ТАЛАЛЫГ БЕЛЕТКЕЛДЕР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛ:
Т. Талганчин. — Барыын-Хемчик хожуулашкында (1 арым).

В. И. ЛЕНИНИҢ ТӨРТҮТҮҢГЕНДИЕН БЭЭР 90 ЧЫЛ ОЮНГА ХОЛБАНТЫР:
Ильич иштак ажилда, чурттаар болгаш өөренир! (2 арым).
М. Митрофанов. — В. И. Ленин болгаш улустун башкылары (2 арым).
С. Шойгу. — Малчыннар (3 арым).
М. Назар-Сары. — Чолаачылар белеткеп турар (3 арым).
К. Сапын-оол. — Эде тургускан (3 арым).
М. Базыр-Сады. — Лекция-даа, хуралдаа солуу болган (3 арым).

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР (3 арым).
П. Ушаков. — Арзы бакыраан малдык ажалдаан энжидер (3 арым).
Б. Нусавский. — Чаа комбинаттың оттары (4 арым).
Делегей херэеженнериниң хунунге холбаштыр ном (4 арым).
Б. Карашпай. — Чешиннар, кичөөнөр! (4 арым).
Тайбының эрге-ажы дөш (4 арым).

Совет Эвилелиниң коммунисттик партиясының Төп Комитетинде

Бистер, Делегейниң херэеженнер хунунуң 50 чыл болган өвгө тураскааткан байырык хуралдын киржикчилери, Совет Эвилелиниң коммунисттик партиясының дайымы штавы — Ленинниң Төп Комитетине найысылдаан бүгү херэеженнериниң мурундан боттарыстың чабыштыг, чуретки ханызындан байырыкты чедирдиңиз!
Коммунисттик тургузушкунуң бүгү адырларына кайгамчыктыг тилелелериниң, совет улустун политика болгаш күш-ажыкчы улуг көдүрүшкүнүнүң, коммунисттик партияны, оң Төп Комитетин догаалды бүгү ажыкчы чоннарын сыйрып каттыжышкынының үезинде кижи төрөлгениң амдыралында төөгүлүгү чутула хун — Делегейниң херэеженнер хунунуң 50 чыл өвгө бистин чуртувус демдегелер турар.
Октябрын социалисттик Улуг революция, социализмниң СССР-ге тилдөөн, херэеженнериниң буюлгач эргелерин төөгүдө баштай хандырганы оларның ийитилеге байдалын үезиниң-биле өскерткен.
Херэеженнериниң политика болгаш культурулг өздөшкөн, оларын хөй-нигитки, буюрулгө амдыралына хаара турарының дугайында, оларның ажылының база амдыралының байдалын экижидериниң дугайында коммунисттик партияның болгаш Совет чактагы чогуу-шылгач чок сагыш салышыкын чагай үре-түнедери берген. Херэеженнериниң чаа салгалчылары — коммунизм дөш, тайбың болгаш улустар аразына байыр дөш шыгаргангай, эрес-дидим демиселчилер бистин чуртувуса ескен.
Күрүениң, ажы-агыйның болгаш политикамың амдыралына, кудуртаны болгаш эртемни хөгжүдериңе совет херэеженнериниң ролу чыл белген тудумна өзүп турар. Чеди чыл планын хүүседирине херэеженнер улуг салышкынынын кирип турар. Оларын дык хөй адырларгы өгөшкөннере болгаш күш-ажыкчы буюруучуларын беддери, продукцияларын буюруп үндүрериң өвүдери дөш демиселге өгөлекчилер болушсаң, кайгамчыкты күш-ажыкчы чедикшикчилери-биле Төрөөн чуртту адаржыкты, коммунизмниң идеяларына чижегелер чүве чок үлгерин көргүзүп турарлар.

Ие-херэеженнер бистерниң уругларымыстың кижиндигезиниң болгаш өрөдөлгезиниң дугайында, совет улустун чагай чоругу чайгалык чок беддериниң дугайында сагыш салышыкын дөш найысылдаан бүгү херэеженнериниң мурундан бистер, байырык хуралды киржикчилери партияга болгаш чазакка ийитиле өөрүп четтирип тур бис.
Коммунисттик партияның болгаш Совет чазактың тайбында ынакшыктыг даштыкы политикамың бүгү совет улус-биле бир дөмей чактык эп-сеткил-биле чүүлүгү деп көрүшсәң, херэеженнер болза тайбың болгаш улустарының айык чок чоругу дөш демиселге оон улуг күш-ажыкчы дөш Никита Сергеевич Хрущевка бүгү сагыш-сеткилден өөрүп четтирип турарлар.
Совет Эвилелиниң коммунисттик партиясының Төп Комитетиниң Кыйгырынага совет херэеженнериниң ажыл-чорудуларының бедди-биле үнелен көргөниң ханы сеткил ханышыкының болгаш чуреткин чүүлүгүзүшкүнүнүң меделери-биле хүлээп алган бис.
Чеди чыл планының улуг-чагай сорулгаларын чедикшикчиниг шиптирээр, коммунизмниң материал-техникамың базаны тургузар, өзүп турар салгалчылары коммунисттик кижиндигезин дөш демиселге күштөривисти болгаш ажылыкты харамнамыс бис дээрзин бистер, совет херэеженнер Төп Комитетке бүтүрүдүп тур бис.
Коммунизмниң, тайбының болгаш улустарының найыралының чырыткылаңгач идеяларына шыныч болушсаң, бистер боттарымыстың Төрөөн чуртувустуң чагай чоругуна моон солгаар-даа эрес-мадырының биле ажыдаар, даштыкы чурттарың херэеженнери-биле эп-найыралчы харылааларың бүгү хемчегелер-биле кадыртып, социалисттик лагерьниң улустары-биле амы-думалыкчы чорукту быжыгаар бис.
Тайбының, демократияның болгаш социализмниң чеденгени — бистин күчүлүг совет Төрөөн чуртувус дегелерини!
Коммунизм тургузары дөш демиселге совет улустун сорул кийриктиң болгаш уудурукчу кужу — Совет Эвилелиниң коммунисттик партиясы дегелерини!

Дагестан АССР Республикамың дагларда турар суурларының чурттакчыларының медицина хандырылганы чыл санында эмчилеп турар.
Асававторостий районунун бедик дагга турар Карл Маркс эмгек колхозунга чоокта чаа эмгек хоорайжыкың ажылгалга кирген.
Чурукта: колхоз эмнедигезиниң кол эмчиси Ш. Шихаев (он талазында) болгаш Фельшер О. А. Ахмедов олар арыг кижиниң бажыкчыне барыпга белеткеп турар.
Фото Р. Диктин.

Ыраккы Тожуда
Тожунун «Совет Тыва» колхозунун херэеженнери март 8-ти күш-ажыкчы чедикшикчилериг утказан. Инда Баран Серен областа сурагжаан ачы. Бо чылын дик ховар болган болза-даа, эш Баран эр ачылардан беэди артык түнеди көргүзүп, 520 диниң эки шынарлы кекин күрүнеге дужааган.
Баран Хувааса чеди чылдың бирги чымында инек санындан 1537 кг сүтү сагган, ам 1700 кг-ны саарын хүлээп, эки ажыдап турар.

Часкы тарылгага бүгү талаалыг белеткелдер-биле ужуражык!

Барыын-Хемчик хожудаашкында

Барыын-Хемчик районунун ийити тарылга шөлү 1959 чылдындан чеди чылдык ийити чымында өлөөн калбарар, азы ажыл-агыйлар 1150 гектары ийити тарымр. Ийити турбуже, тарылгага белеткел көчүт хожудап турар. Эрткен чылын чыгы, күсүк чер андырылганының планын күтүпсөн ужурунда, колхозтар бо чылын 3389, «Барлык» совхоз 2300 гектар черин чазын улар анлар ужура таварышкан, ол болза районун бүгү тарылганың 33 хузуу болур.
Областың колхозчуларының, СТСТ-тер, совхозтар ажылчыларының болгаш көдө ажыл-агыйның тускай эртемнилериниң 1960 чылда социалисттик хүлээлгелеринде — колхозтар, совхозтар бо чылын тарылга шөлүн 20 хуудан өвөш эвес калдыртып, үлгерилг белеткелди чоруткан, эрте чажар тараа культу-раларының тарылганын 6—8 ажыл хундеринде чорударын айткан болгай. Ол улуг сорулгалы күсүдир дөш районунун партия, совет, көдө ажыл-агый органының ажыл-агыйлары тоду удурутур, органи-заткы ажылдык денелени беддери калжыкшындан-даа артык шыгымы негеттиип турар.
Амы байдалды ап көргө, тракторлар септелгениң планын март эгезинге чедир колхозтар 82,8 хуу күтүпсөн, трактор андазынарының 77,4 хузуу, трактор септаларының 72,1 хузуу, культуваторларының 21,4 хузуу, «Барлык» совхоз тракторларының 89,2 хузуу, трактор андазынарының 44,2 хузуу, септаларының 55,4 хузуу септөөн. Моон ап көргө, ам-даа септээр техника, чепсек-херекселдер хөй буюп турар-дыр. «Кызыл тарылгын» өлөк-хөз 18 тракторлук чүгө 11-ин, «Комсомол 30 чылы» колхоз кожула машиналарының септелгенин эрте-кен неделага чедир-ле өгөдөйиң турган. СТС (директору эш Абрамов)

колхозтарың кожула машиналары септеп бээр талазы-биле хүлээлгезин күтүпсөйиң турар.
Колхозтарың техникамың ажылгалын, кандыг байдалдыг турарын хынап көөр болгаш илерөөн чептестерин чайладырыңче улаңдыр ажил, чорудар инспекторлары СТС өске ажылдары күсүдиринче ажыл-даа келген. Колхозтар бую чоругу комбайнарының резина дугуйлары ужулгаш, чик машиналарың дугуйлары кылдыр ажылап турар.
Чамдык колхозтарың баштаар черлери механизаторлар дугайында коюк сагыш салып келген. «Совет Тываның 5 чылы» колхозтун баштаар чери (дарганы эш Чүлдүк) трактористериниң эрткен чылда ажылдарының төлөвриниң мынчага чедир бербөөн. «Кызыл тарылгын» колхозтун трактористеринде болгаш принциптеринде колхозунда-ла 15 харыг бичи оолдар ажылдап турар. Олар чамдык ажылын каапкан, доора буюлуп чоруй баар тургулаан, эрткен чылын бир трактора 5—7 кижи чедир солчуп, алаа доктаамал ажылдавас турган. Механизаторларың ажылга быжыктырар дугайында ол колхозта боттуг ажил чоруттунмай турар. Бир эвес мындыг чептестерин дарып чалыптас болза, дүжүт дөш демиселдин чедикшикчи-ниң чоруттулары берге болур.
Ам барык-ла бир ай хир болгаш чакы тарылга өгөлөөр. Ийити турбуже, колхозтар, совхоз сөрүтүп кызыл-тас үрезини-биле хандырттыла-даа, «Комсомол 30 чылы» колхозтун 18 тонна арбай үрезини чептес. Урезин сазым алыр дээрге, колхозтун агар санында ашка чок деп турар. Совхозтун 130 тонна арбай үрезини эки шынарлыг үрезин-биле орнары негеттиген. Чогу ону кайын орнап алары ам-даа билдин-мес. Колхозтарың сула үрезини ам-даа 71 тонна чептес.
Колхозтарда болгаш совхозта хе-

реглесе чогуур картофель үрезиниң чүгө 53 хузуу бар. Ам көдө ажыл-агый артельдеринде 107 тонна, совхозка 40 тонна картофель үрезини херэгелеттинип турар, ону дүрген тыштары чутула. Кайы-даа ажил-агыйлар кукуруза, нога, мал чеди сипенериниң үрезинерини планда көрдүнгениң буюгар ам-даа чечтелеп албаан. Часкы чогуу ажылдарын чорударында 408 тонна кывар, чаар материалдар херэгелетти-нер. Оларын ам бары колхозтарда чүгө 15 тонна, совхозта — 61 тонна. Кывар, чаар материалдарың сөрүтүлгөңи багып чоруп турар.
Колхозтар, совхоз февралыг тарылга шөлүңе өдөк төгөршиниң шалыкчы айы кылдыр чараан хирезинде, ол чутула чечкенни ала-чаз-гаарлашкында килрген болгаш бо талазы-биле организаачы ажил чорутушсаң. Ажил-агыйлар тарылга шөлүңе 10340 тонна өдөкти төгөр тургаш, чүгө 1390 тоннаны төккени чөгөтчин.
Суттарыла системамың септелгени чорудар дугайында хемчегелер алышсаң. «Барлык» совхоз болгаш колхозтар Барык буганының дөштү кылырыңе ажилчы күжүн организастансаң. Оон аңгыда түстү колхозтарың тарылга шөлдеринде суттарыла бугаларың дөштөрин довурагылары өгөлөөн болгаш чаа бугаларың казарыңиң айтырымы шиптирлеттинсиз. Эрткен чылын «Совет Тываның 5 чылы» колхоз тараа культуларының сутгарылаан багып чоруткан ужурунда, гектар бүрүзүңден чүгө 5 центнер дүжүт алганы чөгөтчин. Хову тургаларының септелгени кайда-да өгөлөөн. Колхозтар чакы ажылдарың ажилчыны планын кылбайн турар. Хамык белеткелдерин дүрген доозарыңе бүгү чутула мобилиза-таары оңа негеттиип турар.
Т. ТАЛГАНЧИН,
«Шынын» корреспондентизи.

ДЕЛЕГЕЙНИҢ ХЕРЭЭЖЕННЕР ХУНУНУҢ 50 ЧЫЛ ОЮНГА ХОЛБАШТЫР

Делегейниң херэеженнер хуну — Март 8-тин 50 чыл болганын Советтер чуртунун херэеженнери бодунун социалисттик Төрөөн чурту дөш, төрөө коммунисттик партиямы дөш чоргаарал-биле демдегелээр. Ол улуг байырдалы холбаштыр Москваң партия, совет болгаш профвилел организацияларының байырык хуралы болган.
Москваң ажилчы херэеженнери, Москва чогуунун колхозчу херэеженнери, эртемниң болгаш техниканың, чырыдышкынының болгаш кадык камгалалының, чечен чогаалдын болгаш уран чүдүлүгү ажылдакчылары херэеженнери Кремльдин Улуг ордузунун хуралдар залын долдуру олурганнар. Найысылдаан аалчылары — өвиледешкен республикалардан болгаш даштыкыдан төлөөлөкчилер база аңа бар турган. Залга олуруп турганнарың хөй-хөйү ажылга чедикшикчилер болгаш хөй-нигити талазы-биле үре-түнедигең ажыл-чорудалгын дөш, делегейниң херэеженнериниң хунунуң 50 чыл болган өвгө холбаштыр орденнер-биле болгаш медалдар-биле шаңаттаннар.
17 шак. А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, М. А. Суелов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, П. Н. Поспелов, Д. С. Коротченко, А. Н. Косыгин, Д. С. Полянский олар президиумга көстүп келгире чыгыганнар димиттинг адыш чаксаашкыныры-биле оларны утаан.
Хоочун революшчулар А. В. Артохина, С. И. Гопнер, Е. Д. Стасова-делегейниң коммунисттик шамчазының шыгаргангай ажилдакчыны Долорес Ибаррури, даштыкы чурттар-биле найыралдык болгаш культурулг харылзааларың совет ийитилелериниң эвилелиниң президиумунун даргазы Н. В. Попова, РСФСР-ниң социал хандырылга министри Н. А. Муравьева, сурагыл буюрулгачылар Социалисттик Күш-ажыкчы Маадырлары К. Д. Емельянова-Шукина, К. П. Левушкина, Е. Е. Котельникова болгаш өскелдер-даа президиумда олуттары партияны болгаш чазактың удурутчулары-биле кады эзелкенер.
СЭКП ТК-ның Президиумун хундулгү президиумга сорул киринишкенин соңгаш.
Москва Сөвединиң куусомунун даргазының оралакчысы Е. И. Просветова байырык хуралды ажылдып тура делегейниң херэеженнериниң хуну — Март 8-тин 50 чыл болган өвгө холбаштыр Москваң ажилчы чоннарының мурундан чыгыганнарга байыр чедирген болгаш ажылыңга, кадымын талааныңа чедикши-

Кремльдин Улуг ордузунга байырык хурал
Кремльдин Улуг ордузунга байырык хурал аас-кежиник болурун оларга, күзөөн.
— Мээң салым-чолум — күш-ажыкчы миллион-миллион чед, херэеженнериң салым-чолу — деп, Социалисттик Күш-ажыкчы Маадыры, Калинин атыг фабриканың мастер дуздакчысы, РСФСР-ниң Дөди Сөвединиң депутаты С. А. Котова чүгө-галлаан. Бадыг-дошкун дайын ады-лериниң алгаш баарга, өлөөди назымыг уруг тургаш фабрикага ажыдап кирген мен деп ол чутула-лаан. Ону аңа сагыш салышыкыны-биле болгаш кичөөнгей-биле бүргөң. Ол уруг фабрика-запод өрөдөлгезиниң шөлөдүзүн дооскаш, ажыдап кирип, бригадир болу берген, а-ам ол — мастер дуздакчысы. Оон-биле кады пс-таавы институт-дунга өренип кирериниң белеткел чоругуңда ол өренип турар. С. А. Котоваң ажыдап турар участогу кызыл-акай ажылдык түнелгениде коммунисттик күш-ажыкчы участогу деп хундулгү атты бир дугаарында чаалап алган.
Химкинск районда Киров атыг колхозтун даргазы төөгү өртемнериниң кавидалы Т. Л. Морозова сөс алгаш, херэеженнер — көдө ажыл-агый буюрулгезинде улуг күш деп чутулаан. Москва чогуунун колхозчуларың алганы бедик хүлээлгелерни күсүдир дөш бүгү-ле чүүлдерин кылдыр бис.
Эгт буюрур талазы-биле АКШ-ти чүгө чедер эвес, харын база эртер дөш колхозчу тараачынар боттарының күштерин харамнамай ажылдаарлар. Коммунисттик партияның удурутчулары-биле бистин чуртувуска көдө ажыл-агый продукциямың абыкшилин тургузар бис.
СССР-ниң Эртемнер академиямың Биохимия институтунун улуг эртек ажилдакчысы биология эртемнирнин доктору Е. В. Будничкалга оон соонда сөс берген. Эртем-техника депшилгезиниң талазы-биле Совет Эвилелиниң кайгамчыктыг чедикшикчилерин бодунун чутуагынага оратор демдегелээ. Совет эртем бодунун өгөлөөн улуг ажылың-октаргайың дегелени штурмлаар чорукту чедикшикчилери-биле уламчылап турар, материяның чакыдыныч улам-на ханызы-биле ол эртем сиңип ийрип турар. Чурттуң бүгү-ле улуг херектеринде кирип турары-биле бир дөмей эртемде база боттарың ийдекейли-биле кирип турарыңа херэеженнер чоргааралың болгаш өөрүп турарлар.

ЫРАККЫ ТОЖУДА

Тожунун «Совет Тыва» колхозунун херэеженнери март 8-ти күш-ажыкчы чедикшикчилериг утказан. Инда Баран Серен областа сурагжаан ачы. Бо чылын дик ховар болган болза-даа, эш Баран эр ачылардан беэди артык түнеди көргүзүп, 520 диниң эки шынарлы кекин күрүнеге дужааган.
Баран Хувааса чеди чылдың бирги чымында инек санындан 1537 кг сүтү сагган, ам 1700 кг-ны саарын хүлээп, эки ажыдап турар.
Маяковский атыг театрың артың, республиканың адырдыг артың В. М. Орлова чүве чутаалаан.
— Совет Эвилелиниң чедикшикчилериниң бүгү делегей адыш чакан турар — деп ол, чутаалаан. Бистин театрларымыстың, танцы коллективтериниң, хөгжүмчүлериниң омпнары, бистин кино-фильмдериниң кургузушкунуң даштыкы чурттарга улуг сонуургал-биле эргикелер турар. Коммунисттик партияның совет херэеженнерге кылган кыйгырыңа ийиң-биле харыла-лаан, чуреткин бүгү-ле ханызыңа: коммунизмниң чырыткымыг идеяларыңа, улустар аразының тайбының болгаш найыралының идеяларыңа бодурустун амдыралыкчылыгың-даа, ажылыкчылыгың-даа талазы-биле кезеде шычыч болур бис деп чутаалаары күзениң-дир.
Москваң нефть-химия болгаш газ үлетпүрүнүн институтунун студентизи Людмила Фоминаң чутаалаан болза:
— Чурттуң адырдыг херэеженнери-биле дөмей болукаарың бистин кижин бүрүвүс күзеп турар. Со-

ХОВУ ТУРЛААН ДҮРГЕН ДЕРИИР

Эрзин районунун «Кызыл сылды» колхозунун Кун-Сайыр бажында хову турлаа бар. Час келген, хову ажылы ам удавас өгөлөөр деп чуртун кым билебиз. Ийити турбуже, хову турлаанда чуртталга бажың септеттимейн турары кайгамчык.
Урезиниң дүрген арыглаар дөш
Чөөн-Хемчик районунун «Искра» колхозунун хову бригаданы тарылга херегелээр 260 тонна кызыл-тас, 65 тонна арбай, 120 тонна сула, 10 тонна чыңге-тараа үрезинериниң чажыгылаашкынына киришпей турар комсомолчу-аныяктардан ховуларже өдөк сөөртүр эвеноларны тургускан.
«Кызыл сылды», «Чаа орук» колхозтарда тургустунган эвенолар 80—80 тонна өдөкти ховуже сөөрткенер. «Мерен» колхозта Кара-кыс Часымакка удуруткан 15 кижини састыгы эвено 170 тонна өдөкти сөөрткенер, а «Коммунистиче орук» колхозтун Комбу Бижек баштаан кезек комсомолчулары 384 тоннаны сөөрткенер.
Ховуларже өдөк сөөртүлгезинге район төвүнүн организациялары, школарың комсомол организациялары база кириж.
2000 тонна өдөк
Чаа-Хөл районунун комсомолчулары болгаш аныяктары ховуларже өдөк сөөртүр дугайында ВЛКСМ обкомунун чараан шалыкчы айыны баштайгы хундеринде организаастыг ажылдап өгөлөөн. Районун колхозтарында 61 кижилгик 8 эвеноларны тургускан болгаш өдөк сөөртүлгезинде 6 тракторлар, 16 шаңактыг азытар доктаамал ажылдап турар.
Ленин атыг колхозта 18 кижини 500 ажыг тонна өдөкти сөөрткен. Тракторист Ш. Күлер, өдөк болук-

ДЕЛЕГЕЙНИҢ ХЕРЭЭЖЕННЕР ХУНУНУҢ 50 ЧЫЛ ОЮНГА ХОЛБАШТЫР

Делегейниң херэеженнер хунунуң 50 чыл болган өвгө тураскааткан байырык хуралдын киржикчилери, Совет Эвилелиниң коммунисттик партиясының дайымы штавы — Ленинниң Төп Комитетине найысылдаан бүгү херэеженнериниң мурундан боттарыстың чабыштыг, чуретки ханызындан байырыкты чедирдиңиз!
Коммунисттик тургузушкунуң бүгү адырларына кайгамчыктыг тилелелериниң, совет улустун политика болгаш күш-ажыкчы улуг көдүрүшкүнүнүң, коммунисттик партияны, оң Төп Комитетин догаалды бүгү ажыкчы чоннарын сыйрып каттыжышкынының үезинде кижи төрөлгениң амдыралында төөгүлүгү чутула хун — Делегейниң херэеженнер хунунуң 50 чыл өвгө бистин чуртувус демдегелер турар.
Октябрын социалисттик Улуг революция, социализмниң СССР-ге тилдөөн, херэеженнериниң буюлгач эргелерин төөгүдө баштай хандырганы оларның ийитилеге байдалын үезиниң-биле өскерткен.
Херэеженнериниң политика болгаш культурулг өздөшкөн, оларын хөй-нигитки, буюрулгө амдыралына хаара турарының дугайында, оларның ажылының база амдыралының байдалын экижидериниң дугайында коммунисттик партияның болгаш Совет чактагы чогуу-шылгач чок сагыш салышыкын чагай үре-түнедери берген. Херэеженнериниң чаа салгалчылары — коммунизм дөш, тайбың болгаш улустар аразына байыр дөш шыгаргангай, эрес-дидим демиселчилер бистин чуртувуса ескен.
Күрүениң, ажы-агыйның болгаш политикамың амдыралына, кудуртаны болгаш эртемни хөгжүдериңе совет херэеженнериниң ролу чыл белген тудумна өзүп турар. Чеди чыл планын хүүседирине херэеженнер улуг салышкынынын кирип турар. Оларын дык хөй адырларгы өгөшкөннере болгаш күш-ажыкчы буюруучуларын беддери, продукцияларын буюруп үндүрериң өвүдери дөш демиселге өгөлекчилер болушсаң, кайгамчыкты күш-ажыкчы чедикшикчилери-биле Төрөөн чуртту адаржыкты, коммунизмниң идеяларына чижегелер чүве чок үлгерин көргүзүп турарлар.

ДЕЛЕГЕЙНИҢ ХЕРЭЭЖЕННЕР ХУНУНУҢ 50 ЧЫЛ ОЮНГА ХОЛБАШТЫР

Делегейниң херэеженнер хунунуң 50 чыл болган өвгө тураскааткан байырык хуралдын киржикчилери, Совет Эвилелиниң коммунисттик партиясының дайымы штавы — Ленинниң Төп Комитетине найысылдаан бүгү херэеженнериниң мурундан боттарыстың чабыштыг, чуретки ханызындан байырыкты чедирдиңиз!
Коммунисттик тургузушкунуң бүгү адырларына кайгамчыктыг тилелелериниң, совет улустун политика болгаш күш-ажыкчы улуг көдүрүшкүнүнүң, коммунисттик партияны, оң Төп Комитетин догаалды бүгү ажыкчы чоннарын сыйрып каттыжышкынының үезинде кижи төрөлгениң амдыралында төөгүлүгү чутула хун — Делегейниң херэеженнер хунунуң 50 чыл өвгө бистин чуртувус демдегелер турар.
Октябрын социалисттик Улуг революция, социализмниң СССР-ге тилдөөн, херэеженнериниң буюлгач эргелерин төөгүдө баштай хандырганы оларның ийитилеге байдалын үезиниң-биле өскерткен.
Херэеженнериниң политика болгаш культурулг өздөшкөн, оларын хөй-нигитки, буюрулгө амдыралына хаара турарының дугайында, оларның ажылының база амдыралының байдалын экижидериниң дугайында коммунисттик партияның болгаш Совет чактагы чогуу-шылгач чок сагыш салышыкын чагай үре-түнедери берген. Херэеженнериниң чаа салгалчылары — коммунизм дөш, тайбың болгаш улустар аразына байыр дөш шыгаргангай, эрес-дидим демиселчилер бистин чуртувуса ескен.
Күрүениң, ажы-агыйның болгаш политикамың амдыралына, кудуртаны болгаш эртемни хөгжүдериңе совет херэеженнериниң ролу чыл белген тудумна өзүп турар. Чеди чыл планын хүүседирине херэеженнер улуг салышкынынын кирип турар. Оларын дык хөй адырларгы өгөшкөннере болгаш күш-ажыкчы буюруучуларын беддери, продукцияларын буюруп үндүрериң өвүдери дөш демиселге өгөлекчилер болушсаң, кайгамчыкты күш-ажыкчы чедикшикчилери-биле Төрөөн чуртту адаржыкты, коммунизмниң идеяларына чижегелер чүве чок үлгерин көргүзүп турарлар.

В. И. Лениннің төрүттүнгенинен бээр 90 чыл оюнга холбаштыр

Ильич ышкаш ажылдаар, чурттаар болгаш өөренир!

Ильичиге дангырак

(ОЧЕРК).

Ленинград. Смольный. Бо бакыч чүгө бистерге, совет кижилерге эвес, хары-даа бүтү чурттарны миллион-миллион ажилчы чоннарыга уелгил. 1917 чылдың октябрь хүнеринде манаа, Смольныйга чексикти тура халыкшыкыны штабы турган, Владимир Ильич Ленин төгүгө көзүбөзү улуу революцияны оон удуруп турган болтай.

Смольныйга Владимир Ильич чүгө ажылдап эвес, а чурттап-даа турган. Бо хүнерде Смольныйга хүнүн-не чүс-чүс кижилер көп турар. Олар Владимир Ильичини чугаалажып турган телефон, эдилеп чоран херекселерин дыка удуу-биле сонургап туралар.

Чурукта: Смольныйда В. И. Лениннің квартиранында өксур-санталар.

Фото И. Баранов-биле В. Малустинни.

Белек-кыс директор аралындан үнүп кел сал-ла бодундан катап-катап айтырынгылаан: «Шын чор бе?» Оон чүрөө анаа харылай бидыткалдыг шапкыланган. Ичаным-жежок биеэти айтырып куттулау-ла турган: «Шын чор бе?»

Азы дүжүм эвес ийнаан кылдыр бодыгылаан, Белек-кыс бичин салаанын аарышкылыже илгерилееш, ол-бо топтап көрүнгүлээ: суурнуу туружу шын — артында Танды-Улананы херимедейек сынар кааң дээрже дүдүкестелдир шынны үе берген тургулаан, оон шагтайдыр шурап баткан Шинилит-Хем солагай талаанында шимээр-гөөн.

Аттанар хүн чоокшулаан тудум хүнүнү батпазы-даа дам барган. Белек-кыс улуу болгаш хүндүлүг херекке төлөтпөгү болган бодунун тергини өөрдилгезин, көнчүт эки чурумун болгаш күш-ажылга ынакшылын ам-даа хоомайзынар, ол оон-даа хойну кылар ужуруу. Белек-кыс эртен база даң бакында оттур, школаларынын боттарынын тракторну чолаачылар турган, сейаканы башкылар турган тарып алган тарааларына, ногааларына кымында мурун чедер бээр; урезини сырып болбаан бе, чаппанын бербөөн бе — дөгерезин хынаар.

Адыктык сөөгүнде үрдө манган хүнү келген. Хамык өөрү үдөп келген чугаалаанар: «Сени чоктап-пас бис! Бистин мурунустан даңгырак бижир сен!» Ана-ачалы база чагаан: «Оң канчаар ажылдап, канчаар чурттап, канчаар демисел чоранын көрүп билеп ал, канчаар ажылдаар, чурттаар, демисел-»

жир сен!» Эд-не сөөгүнде каш шагның иүүрүн көргөн кырган-ачаы Белек-кыстың бакым суйбаан: «Манчы хаанын үндүрүүн-даа, магачынын шагтайын-даа көрүп чордум, Белек. Кырып деп чүве кыпсынгыч-даа эвес, чөңүп деп чүве чөгөнгүч-даа эвес чагай шаг-дыр бо, хоор чоңум-биле кады коммунистти көр-даа мен. Ол улуу кижини тураскаалыг бээринге мээң мурундан мөгөөр сен, уруум...»

Кызылга Белек-кыс келирге, оон кады чоруур өөрү база чыгып келген болган. Уруулар даартамында автобуска олурукшар, хапканыр. Сүт-быштак чөмүш тырта берген тарааларга шугааткан Фок, Туранның ховулары, ногаан пөштүк мөөрүктөр арам-биле эттен баткан. Уус, ас-ак көвүрүгөр, тайгада өртөөлөр...

Хондур какканынын эртенде карак четес дөгөөр көстүп, сөгүн дег өрүктө кириккелер. «Саан иштинде ырак эвесе» деп, улуутун чугаалаан Белек-кыс хой катап дыкпаан. Ичаныгаш кижини буруу буруугаар-ла карак албай харанып чоран.

Душ четинде автобус үй өрүк бедиринге доктааган. Уруулар дүже халыкшаныр. Орук ийинде көскү, парлап каан бижиктерин улуу самбыра аскан даш чагы турган.

Самбырада бижикти уруулар мурун былаажып номчуй бергенер:

«Шушенское суурже бээр өрүк, ол суурга бүтү дегелей пролетариадың баштыңыны В. И. Ленин 1897 чылдан 1900 чылга чедир чурттаан»

Ховуга дегем байырланчыг ыр-жым тургупкан. Уруулар номчаан номнарындан, көргөн киноларындан ынак баштыңының өвүр-хевирин сактып, шимжөөн чок турганыр. Чүгө оларның аас-кежин дөш түзүп чоран адаларын төскөн ханынга, улуу туугунга өнөш үжен шаа кызыл галстуктарың уштарын салтын шамчедип турган.

Оон автобус чиге хүн бадар чүкчө утлааш хапкан.

Элөөн болганда өвүрден келген Тумат Сараат-оол айтырган:

— Владимир Ильич шынап-ла бөрүктөп чоран бе?

Урууларның характары удуруп чоран башкы Галина Николаевна-да барган.

— Ийе, өолдар, болза чоран — деп, башкы чугаалаан, — ичачан бор-та мындыг кылаң орук-даа, машиналар-даа чок турган. Хаан чазак бо-чери эи-не ырак-узак, кады-берге булуң деп санааш, Владимир Ильичини революшугу тура-соруу сыгар дөш бээр шөлөөн. Оон чүгө-даа болбаан, Ильичини турган чери — Шушенское ичачан революшугу бодалдың төвү апарган.

Элөөн боданың чоруй Галина Николаевна удамчылаан:

— Ильич ажилчы кижилер-биле дөмөй бөдүүн чоран. Ол кажан-даа хааныр, ноһнар ишкеш каас-көп ордуларга, өргөөлөргө тамчыктанып олурбаан. Бөдүүн чоңуң — ажилчыларның, тараачынынның ара-зынга чурттап, оларның аас-кежин, ажал-шужуун деге үдөжип чоран.

Сагым-сеткидин хаан чугаалаан жымшкынырындан суурга чедип келгенин уруулар эскерилер. Машина үш вагы ак бакым экинже көп доктааган. Ол залчылар бакымын болган.

Элөөн улагы берген херөөжөн кижини келгеш далажып чугаалаан:

— Силерни четтикпей манай турдууе. Москвадан, Кыдаттан, Болгариядан база уруулар келген, музеге кады баар силер. Амдызында илгит шайда иже шаап алыңар, орукка чоран улуу.

Удаваанда уруулар залчылар бакымын бир улуу өрөөлөгө чыгып келгелер. Орта чүүл бөрү дылар аржы-ла берген. Белек-кыс билдир-билбес дылардан карачангыс «Ленин» деп сөгүтүлгөн дыкпап турган.

Белек-кыс кыдат, болгар уруулар-биле чугаалажып шыдаас бээр бис деп дөһи-не сезинген. Ичачал-даа ол мындыг эвес болган.

Ичачан бир кыдат оол урууларның мурунуга үнүп келгеш, Маяковскийниң шүдүктөрүндөн одууттарын өрүштүп чугаалай берген:

— «Орточок алышып, кырай берген негр-даа, болумза,

Оомга даржылып, чалгааравайн,

Орта Ленин чугаалап чоран дөштин

Өрүе дылды өөренип алыр ийик мен».

Адыш чакшаакшыныр дөһиреп турда, болгар уруг чугаалаан:

— Бис база Улуу Ленинниң дылы өөренип турар бис!

Совет, кыдат, болгар пионерлер найрадыг хөрөөжин тура, музег баар шаты чедип келген.

Ильичини өвүр-хевирин силчөөн бичежек хола самбыраалар быжыг-лап каан ийн бакының чанында удуу-ла эмгекжөк.

Маяк бажынар. Владимир Ильич Надежда Константиновна-биле орта чурттап турган. Ильичини эдилеп турган чамдык эт-херексел, ном-дөһтерил ол хөвөөр кадагалаттыган. Бижик бижир бедик стол, оон Ильич бөдү кылган. Бакым экинже шаараш чадыр, оон ногаан буруулар шы-ва алы берген. Чабан илгит хүнерде Ильич орта ажылдап турган.

Бо бүтүгү көрүп чоруу тура, Белек-кыс дааш үндүрбес дөш өөрү-биле кады бут баштап кылаштып турган. Ильич ам-даа мыда ажылдап олар хөвөөр кылдыр сагындырган.

Ийги бакымын көргөн соонда Белек-кыс мыда Ильичиге манай тураскаалдыг баарыга келгеш, үр-ле мөгөйип алгаш турган — ол шөр-үрүңү, ала-мезини, кырган-ача-ының чагыен күүсөдүн турган.

Оон уруулар Шувь хөмниң кыдыныга барганнар. Бөрта Ильич үргүлү көп турган деп Шушенское-ниң пионерлери сонургапканнар. Кызыл Ильич бичин уруулар-биле

Шувь хөмниң доңуңуң кырып аш-тап алгаш, олар-биле конькилеп ойноп, оларны хөгөдөп турганын кырганнар сактып туралар. Ичачан амгы ышкаш демир конькилер кааң турган боор, идик улдуңуга өй илгит чаалап, оон дүвүңгө шөйбек демир быжыгап турган, коньки кылып алырын Ильич өолдарга айтып берип турган...

Белек-кыс талыгыраа көгөрө берген чыткан Саан сынырарыңе айткан чугаалаан:

— Мөөн тура Ильич ичачан Саан сынырарыңе көргүлөш, оон мында да тываларыңың даракчыларга ба-алдырган, адым-түрөңги көһүң амдыраган билеп, оларның дугайында сагым чоһап «турган боор ийин ол».

— Ленин тываларың дугайың чугаажок бодан турган — деп, Галина Николаевна бидыткаан. — Бистин шунтувустуң дугайыңа сагым салып турган: тываларың база, кыдаттарың база, орустарың база, болгарларың база, чөхтерниң база, — бүтү-ле ажилчы кижилерниң шунтувунуң дугайында.

Бир эвес Улуу Ленин мындыг аас-кежини шыдааан болза, бистин эртем-билдиги кижилер болуп, чүүл бөрү өсө-домактыг ады-тыдун чагыс черге найрадыг угура-жып турары кайда боор деп чүвени хаймыдыр бодовышаан, Белек-кыс Галина Николаевнаның чугаалаан көвүдөдириниң таблицаын шөжөк-лөөн эге класс өөренигчилери иш-каш, иштинде катап-катап чугаала-жып: «Ленин бүтү-ле ажилчы кижилерниң дугайың бодан турган... тываларың дугайың база...»

Уруулар ичачан В. И. Ленинниң Бажык-музейиниң «Демделел деп-терияге» демделел кылдыр деп шийитирлөөлөр.

Ол демделелдин адаанга бир дугаарында Москва хоорайыңың № 425 ортумак школының көнчүт эки өөренигчилери Коля Иванов ат салган, оон соонда — кыдат пионер Чжоу-Цзянь, оон соонда — болгар анык димитровчу Братислав Даманов, оон соонда — тыва уруг Белек-кыс, оон соонда...

Олар акы-дуинамын чурттарының бүтү урууларының мурунунда мынча дей бижип кааннар:

«Илгит баштыңымы Ильичиниң удуу хөрөөнү шынчы салгаскалар болуп, Ильич ишкеш өөренириңи, ажилдаарыңысты, чурттаарыңысты даңгырагалдык!»

К. КУДАНЫ.

В. И. Ленин болгаш улустуң башкылары

Делегейниң ажилчы чоннарының Улуу баштыңыны болгаш башкызы, Коммунисттик партияның база делегейге бирги социалисттик күрөөнүнүң үндөсү — Владимир Ильич Ленин улустуң башкыларын канчаар-даа аажок үнөп чоран. Социализм болгаш коммунизм тургузушунуң үндөсү башкылар анык салгачыларының кижизидилгезин шийтирилди ролду ойнаар ужурау деп чүвени айтышсаан, школына коммунисттик кижизидилгениң системанында кол эвөөн кылар улуу баштыңы санаан.

В. И. Ленин башкыларын ажил-дин база Россияда болгаш бүтү Европада удуу өөрдилгезиниң хөрөөн канчаар чорудуу турарын кичээ-гейли-биле хайгааран чоран. Буржуазияның болгаш помещиктерин тергидилгезин үндөсү школыны болгаш башкыларын даракчы тургузуу бажыларынның чөсөө кылдыр ажилдап турганын ол ичачал-ла шыны-биле тодраткан. Ол үдө школыларга чүгө бай хөрөңдөөрүн, бакырларын, помещиктерин, кулактарын ажил-төддери өөренип турган. Ажилчы-нарын, тараачынынның база ол ишкеш биче национал улустарын урууларын өөрдир школалар көнчүт эвөөш тургулаан. Хой масса ажилчы чон Октябрьниң социалисттик Улуу революшугуна чедир жүжү-бижик билбес чораныр. Ол чорук буржуазияга көнчүт ажилчыг чүгө болуп турган, чүгө дөргө бижик-билгич чок, караны-бүдүүтүк чоңуу дарлап бастып чагырамы бөлен турган.

Буржуазия бодунун агенттерин дамыштыр школына болгаш башкыларын политикадан база күрөөнүнү сонургааларында дашкар турар ужурау деп суртал нестердин турганнар. Буржуаз күрөөнүн кулактаруу чүгөртөөнү тудум, ол чоңуу улам нарын-биле мөгөлөп турган дөһирин Ленин айткан. Ичачан школа херек кырында буржуазияның эрге-ажың камгалаан чөсөк бөдү берген болгаш буржуаз үзө-бодалды ситгени-биле чүгө халыкшыл-терге бараан болуп чалчалары бөдөтөп үндүрер соруудагы турган.

Буржуаз школының илгит үзө-бодалды шапкытпап турар-даа, революшугу мурунун башкыларының хой кезин ажилчың амгы болгаш тараачынарга чок турган.

Бо бойлда ийн чүгө-биле тайылдырлаштыр: бирөөдө боттарының ажилың азым-биле илгителдин азым-бүрү адаларының урууларын өөретишаан, революшугу мурунундагы Россияның башкылары ажилчы чоннарың амдырал-чурттаалыгын чоңундан көрүп, эрге-медел чок чорук-биле кастыраштыр оларның мергежидин болгаш күш-ажылга ынакшылын ылаптал эскерип билгелер. Оон уламдан илгит хөорайларың болгаш көдө черлерниң эге школыларының башкылары муракчы үзөдирин сурталчылар болуп, революшугу ажилчы чорудуп турганнар. В. И. Ленин бөрү улуу өөрдилгезиниң шыларангай бажымы Илья Николаевич Ульянов-туң огу дөһирин билер болгай бис. Владимир Ильич анык чоран чыл-

дарында хааныг Россияга школа ажилың дугайында адалың чугааларын көнчүтү-биле дыкпап чоран. Оон бээр-де ол улусту башкыларын илгителде бедик хүдөөлгезин ылаптың-биле билген. Ону В. И. Ленинниң болгаш Коммунисттик партияның ажилчы чоннары карачы-бүдүүтүк чоруктан хоостар оларны бижик-билдиги, культуруг кижилер болдулар дөш чорудуң келген демисел херечилер турар.

Ийде, башкылар бүтү бөдүүн чөс-биле бир дөмөй хандырылга талааны-биле аар-берге байдалга чурттап турганнар. Олар политика талааны-биле эрге-медел чок, утан-болал талааны-биле куудандырган кижилер болганында ажилчы чоңуң талааныга турган. Ичачанга В. И. Ленин оларга бүүрөп чоран.

В. И. Ленин улуу өөрдилгезиниң хөрөөн коммунизм тургузушунуң чарылас кезе кылдыр көрүп чоран. Ол школыларын болгаш башкыларын дугайында үргүлүчүн сагым салышкынын үзүктөдирбей, чырыдышкынын болгаш культураның айтырыгларын бистин партияныстың программасына кирип келген.

Ажилчы чоннарың улуу баштыңыңың ол сагым салышкынын социалисттик революшугу тилчөөн соон дарыг улам тодратп илэрээ. В. И. Ленин баштаан Улуу Коммунисттик Чөвүдөлү социалисттик тургузушунуң чугула айтырыглары-биле чөргөстөр чача школа тургузушунуң, улуу өөрдилгезиниң системаның болгаш башкы кадрларын белектериниң дугайында айтырыгларын база көдүрүп үндүргөн. В. И. Ленин совет эрге-чагырганың баштайгы хүнеринде өгөлөөн башкылар мурунуга үргүлүчү чүве чугаалап, чүдөдөр билеп, оларны ажилчылар болгаш тараачынар-биле катый чача амдыралче кайгырып турган.

«Башкылар армиязы бөдүүн мурунуга чырыдышкың талааны-биле канчаар-даа аажок улуу сорууларын салыр болгаш хамыктың мурунуга социалисттик чырыдышкынын кол армиязы болуп ужурау. Амдыралды база эртем-билгенин камгалап чыгырганың болгаш буржуазияның дарлалыңдан хоостар херек. Бөдүн башкы ажилыңың кызым ха-вымы-биле кызыгаарлаан хөрөө чок. Демисел турар бүтү масса чөс-биле башкылар каттыжар ужурау. Чаа педагогикавың соруудагы болза башкы ажилың илгителдин социалисттик организацианың соруулары-биле холбаштырар болуру» — деп, Владимир Ильич чугаалаан.

Башкыларын ол дөргө кезээ баштыңының ол кийгирымынга харымы кылдыр совет эрге-чагырганың талааныңе шылчөөш, социализм тургузушунуңга идепкейип киришкелер.

Ажилчылар биле тараачынар бөдүүн чуртувун өөлери апарган чача байдалда В. И. Ленин башкыларын мурунуга чача сорууларын тодратпалаан. Ажилчы чоннар эртем-билдиге чүткүп туралар, чүгө дөргө эртем-билгит оларның тилчөө-

ринге херектиг деп, Ильич чугаалаан. Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында чамдык чөдөмчө чок болган чүдөдөр эртем-билгитиң четпези-биле тайылдырлаштыр болгаш бүтү кижилерниң өөренир арзыгын чедип алары оларның боттарында хамааржыр апарган дөһирин ажилчы чоннарың боттарының хой кезин биле берген.

Улуу Октябрь тилчөөн соонда үш чыл болганда, В. И. Ленин комсомолдун III съездинде чүве чугаалаан. Ол чугаа өзүп олар салгачыларын коммунисттик өзүзүңга кижизидирин хөрөөгө аныктарга болгаш башкыларга программа апарган. Ол төгүдүгү чугааның кол-кол чүдөдери совет педагогика эртемниң болгаш чаа школа тургузушунуңуң барымдаалар үндөсүнери болган. Партия биле чазак социализм болгаш коммунизм тургузушунуң тус-тус үе чадаларына таарыштыр улуу өөрдилгезиниң системаны улам илгит сайзыратышаан, ол үндөсүнери ам-даа бол-баазырадып турар.

Революшугу мурунун школылары-ның эи-не хоралыг четпес чүүлү бөдү теориянын практикадан хооруу болгаш өөренигчилерниң угаан-бодолын хоозун-меге билдир-биле доктадырып турганы болуп деп В. И. Ленин чугаалаан. Бистер ол четпестерни ууткаар болгаш анык өолдар, кыстары коммунисттиң өзүлүг тургузуучулары болуп кылдыр белекчээр ужурау бис.

«Чүгө ажилчылар болгаш тараачынар-биле кады күш-ажылга өзүлүг коммунисттер болуп болуру» — деп, Владимир Ильич чугаалаан. Аныктар бөдүүнүң билиниң болгаш өөрдилгезиниң бажым бүрүзүн ажилчы чоннарың коммунисттиң тургузары дөш демисел-биле хол-баштырар ужурау. Коммунисттиң тилчөөлгезиниң чайлаш чок бөдүрүн меделер билген башкылар анык салгачыларын күш-ажылчы мерге-жилдер-биле чөсөргөнгөн турар кылдыр кижизидер ужурау. Ол соруулары күүсөдир-биле политтех-никтиң школыларын тургузары чугула. Илгит школыларга башкылар муракчы черин эөлөөр ужурау деп, Владимир Ильич айткан чоран.

Коммунизм тургузуучуларын кижизидирин харысалгалыг соруу-галарын башкыларга онавчылаан, В. И. Ленин башкыларын эргелери-ниң болгаш материалдыг хандырыл-галынын дугайында доктаамал кич-чөөтөй салырын негеп чоран. Хама-маты дайынын эң кады-берге чылдарында безин улуу баштыңы улуусу башкыларын дугайың ут-пай чоран. Владимир Ильич көнчүт чай чок хирезинде-ле чурттуң ыраж-чөөк бузуңдарында келген башкылар төлөөлөрүн хүдөөп ал, оларга сүмө кадар үени черде тып ол турган. Хамааты дайының кады-берге чылдарында башкылар Ильичиниң бөдүүнүң дөрт айтышкы-ны-биле бирги чергениң аш-чөмүн ал турганнар.

Улуу башкы азырп турган үезинде безин школылар болгаш башкылар дугайында кандыг сагым салырын партияны болгаш чоңга айттып тур-

ган: «Хүп демделелдин арычыл-гаштар» деп бөдүүн сөөлүг ажилдарының бирээзинде бедик билдиги башкылар чокка кадыг-даа кула-тура дугайың чугаалаан хөрөө чок деп бодалды ол илгерилчөөн. Ол-ла чүүлүнде В. И. Ленин ичачан негеп турар: «Буржуаз илгителге кажан-даа турбаан, турбайн турар болгаш турбас-даа, шак мындыг бедик дешелче улусчу башкы биске көдүрүнгөн турар ужурау!»

Улуу баштыңың чыгышларын көөстөшпешан, Коммунисттик партия болгаш Совет чазак башкыларын бедик хүндүтөл-биле хүрөөлөн болгаш материал талааны-биле эки хандырган. Школа тудууларында болгаш башкы кадрларын белектеринге чыл тудум хой ашка-хөрөгүнни бистин чуртувуста үндүрүп турар. Совет чазак башкыларын шалыңын хой удуу өстүрүп келген. Хой-хой башкыларга алдарыг башкы деп бедик атты тывыскаалап болгаш орденнер, медальдар-биле шаңгылаан.

1958 чылдың декабрыда СССР-ниң Дөдү Советиниң сессиязы школының амдырал-биле харылазын быжыг-лаар болгаш чуртта улуу өөрдилгезиниң системаны улам илгит сайзыратышаан, медальдар-биле шаңгылаан.

1958 чылдың декабрыда СССР-ниң Дөдү Советиниң сессиязы школының амдырал-биле харылазын быжыг-лаар болгаш чуртта улуу өөрдилгезиниң системаны улам илгит сайзыратышаан, медальдар-биле шаңгылаан.

Улуу баштыңының болгаш төрөөн Коммунисттик партияның чылыг сагым салышкыныңа харымы кылдыр совет башкылар коммунисттик илгителдин тургузушуну дөш демиселге идепкейип кирип турар.

Амгы үдө бистин областа 162 школада 35 муң уруулар өөренип турар. Улуу өөрдилгезинде ийн чартык муң башкылар бар. Оларның илгитин РСФСР-ниң школылары-ның алдарыг башкылары В. Чыла-батын, К. Долгарын, Е. Жидков-ны, И. Селиванын болгаш өскөлери-ниң-даа ат-сураа областа билдигир.

Сут-Аксының, Чадааның, Шагаан-Арытның школыларында бүдү-руге өөрдилгезин багай эвес бот-тандырып турар. Илангыя Туранда № 1 ортумак школың доозукчулары нити билгелен ангыда механи-затор мергежилни шилчөөдүн ал турар.

Совет башкылар В. И. Ленинниң чагыларын боттандырышаан, партияны мурунуга коммунисттиң идепкейип болгаш меделердин салгачыларын кижизидер хүндүлүг хүдөөлөрүн алдарың-биле күүсө-дип шыдаарлар.

М. МИТРОФАНОВ,
Кызылдың башкы институтуңуң башкызы.

Калинин хоорайың хой өңерлерг будуктар-биле парлаар политика комбинаты В. И. Ленинниң төрүтүгүн хүндөдөн бээр 90 чыл болурунга холбаштыр чүрүкчү И. Гришштейнниң «Ленин бистин-биле кады!» деп хой өңүтү шакадын улуу хөмчөдиг, чартык миллион тиражыг кылдыр парлап турар.

Чурукта: парлаар машинаның парлакчы-бригадир Г. А. Григорьев болгаш оон дузалакчы В. М. Сысөөв баштайгы парлаттыңан плакаттарын шынары хынап көрүп туралар.

Фото Н. Чамөвтуу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

